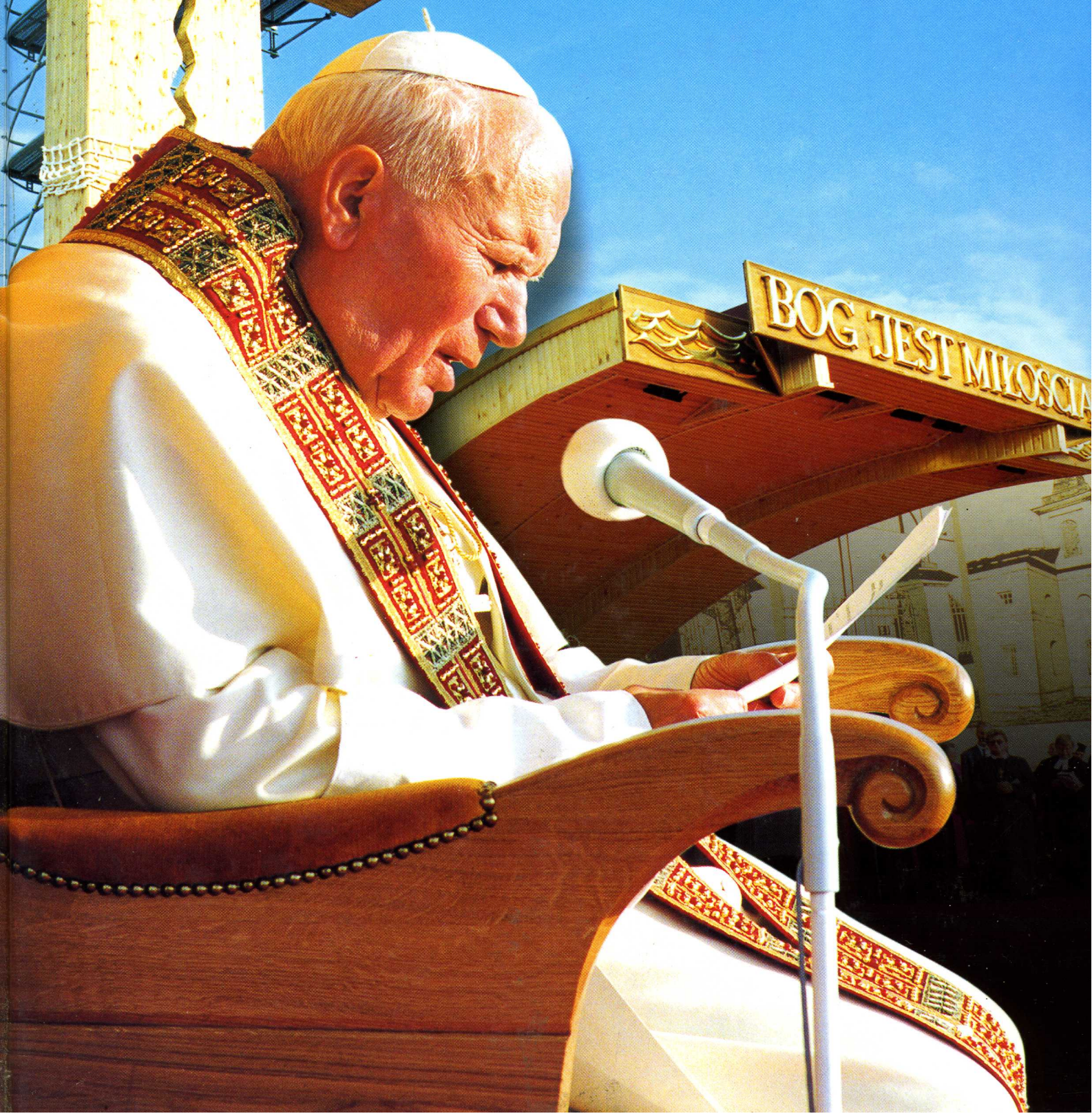


# Jan Paweł II na Podlasiu

Drohiczyn 10 czerwca 1999 r.



*Jan Paweł II  
na Podlasiu*

*Drohiczyn 10 czerwca 1999 roku*

**Wydawca: Kuria Diecezjalna w Drohiczynie**  
ul. Kościelna 10, 17-312 Drohiczyn

Redakcja: Krzysztof Kurianiuk  
ks. Zbigniew Rostkowski

Autorzy zdjęć: Arturo Mari  
ks. Mirosław Łaziuk  
Piotr Sawicki  
Ryszard Rzepecki  
o. Honoriusz Lisowski  
Waldemar Krupa  
Tomasz Szarek  
Bogusław Skok

Opracowanie literackie: Jan Leończuk

Korekta: Bożena Kłosowska

Przygotowanie i realizacja: MASTERPRESS Sp. z o.o.  
15-085 Białystok, ul. Branickiego 17a, tel. (0-85) 7325044  
10-456 Olsztyn, ul. Wyszyńskiego 11, tel. (0-89) 5334712

Opracowanie graficzne, projekt okładki: Jarosław Gulcz

Skład i łamanie: Jarosław Gulcz, Artur Suchenek

**ISBN 83-906082-9-4**

© Copyright by Kuria Diecezjalna w Drohiczynie

*Dzieje stolicy Podlasia*  
*– Drohiczyzna*

Drohiczyn – historyczna stolica Podlasia – położony jest 112 km na południowy zachód od Białegostoku, na prawym wysokim brzegu rzeki Bug.

Najdawniejsze ślady osadnictwa w Drohiczynie datowane są na X-VIII w. przed narodzeniem Chrystusa. Odnalezione przez archeologów pozostałości osady łużyckiej sprzed trzech tysięcy lat na wzgórzu Kozarówka, na granicy obecnego miasta, świadczą o pierwotnej przynależności ludności tej ziemi do kręgu zachodnioeuropejskiej kultury. Z niego pochodzą też cmentarzyska kultury grobów kloszowych z okresu halsztackiego (ok. 550-400 p. Chr.) i kultury przeworskiej z okresu lateńskiego i wczesnorzymskiego (ok. 150 r. p. Chr. do 170 r. po Chr.). Osadnictwo to było tutaj szczególnie długotrwałe. Bogaty zestaw monet perskich zwanych dirhemami z lat 713-894 po Chr., zwany skarbem drohiczyńskim, dowodzi rozbudowanych już wtedy kontaktów handlowych, nawet z tak oddalonymi ośrodkami jak ówczesna Persja.

W X w. po Chr. Drohiczyn wraz z terytorium nad Bugiem, Narwią, Prypecią i górnym Niemnem należał do państwa polskiego. W 1041 r. książę kijowski Jarosław Mądry odbył wyprawę na łodziach, drogą wodną – Bugiem, Narwią i Wisłą – przeciw władcy Mazowsza, Miećławowi. Przy jego pomocy książę polski Kazimierz Odnowiciel w 1047 r. pokonał Miećława. Jarosław Mądry uzyskał w nagrodę skolonizowane przez Mazowszan ziemie nad środkowym Bugiem i górną Narwią, a także sam Drohiczyn. Książęta ruscy wybudowali tutaj warowny gród nad Bugiem. Zachowane do dziś w okolicach Drohiczyna dwojakiemu rodzaju pochówki z tych właśnie czasów – kurhany i groby w obstawach kamiennych – świadczą o koegzystencji dawnej i nowo napływającej ludności.

Liczne plomby ołowiane znajdowane na terenie miasta pochodzą z czasów księcia ruskiego Dawida Igorewicza (1078-1112). Umieszczano na wielu z nich znaki, litery alfabetu cyrylicy, herby książąt ruskich, postacie świętych, zwierząt i ptaków. Drohiczyn był miejscem, gdzie plomb znajdowano najwięcej. Nigdzie indziej archeolodzy nie znaleźli ich tak dużo. Służyły one plombowaniu wiązek skór zwierzęcych i futer przy załadunku w porcie rzeczny. Obecnie w różnych kolekcjach muzealnych

znajduje się ok. 7 tys. tych zabytków. Świadczą one o tym, że Drohiczyn był ważnym węzłem handlowym łączącym Polskę z Rusią. O istnieniu handlu dalekosiężnego dowodzi także płytka z wyobrażeniem skrzydlatego lwa z napisem *Ex officina Sancti Marci*, która do Drohiczyna zawędrowała aż z Wenecji.

Pierwsza wzmianka pisana o Drohiczynie pochodzi z 1142 r., gdy wielki książę kijowski Wsiewołod Olegowicz podzielił swoje księstwo między synów i braci. Drohiczyn z Brześciem, Czartoryskiem i Klewczewskiem dostał się bratu Wsiewołoda – Igorowi Olegowiczowi. Drohiczyn stał się siedzibą udzielnego księstwa.

Błogosławiony Wincenty Kadłubek w swojej kronice wspomina, że w 1192 r. książę Kazimierz Sprawiedliwy, wyprawiając się na Jadźwingów, uderzył na Drohiczyn, będący wtedy we władaniu Rusinów, włączając go ponownie w obręb państwa polskiego. Jego syn, książę krakowski Leszek Biały (zm. 1227 r.), jako właściciel tego grodu nad Bugiem wzmiankowany był w latach 1209-1215. Drugi z synów, książę Konrad Mazowiecki, osadził na zamku w Drohiczynie w 1237 r. Zakon Braci Dobrzyńskich, z obowiązkiem bronienia ziemi między Nurem a Bugiem, aż do granic Rusi, przed napadami nieprzyjaciół. W skład nadania wchodziły też dochody z ceł od statków i wozów. Książęta mazowieccy zachowywali jednak prawo zwierzchnictwa nad ziemią drohiczyńską i podkreślali – w dziedzinie przynależności kościelnej – prawa biskupów płockich.

W 1241 r. Drohiczyn zdobył książę halicko-wołyński Daniel Romanowicz. Później tenże książę, wracając z wyprawy na Mazowsze, musiał ponownie zdobywać gród drohiczyński, którym władał jakiś bojar. W 1253 r. Daniel Romanowicz (zm. 1264 r.) koronowany został w Drohiczynie nad Bugiem na króla Rusi przez Opizona, legata papieża Innocentego IV, oraz biskupa krakowskiego Prandotę. Ceremonia ta łączyła się z zabiegami o jedność chrześcijaństwa zachodniego ze wschodnim. Akt z 1253 r. był kościelną unią religijną. Unia drohiczyńska stała się wydarzeniem dużo wcześniejszym od późniejszych unii: ferrarsko-florenckiej (1439) i brzeskiej (1596). Koronacji Daniela dokonano w Drohiczynie, w unickim soborze Najświętszej Maryi Panny, pobożnej fundacji tegoż księcia.

Ok. 1323 r. Litwini opanowali Podlasie z Drohiczynem. Najprawdopodobniej ok. 1350 r. został założony kościół farny pw. Trójcy Świętej. W 1391 r. Władysław Jagiełło oddał w wieczyste władanie Ziemię Drohiczyńską z zamkami: Drohiczynem, Mielnikiem, Surazem i Bielskiem księciu Januszowi Mazowieckiemu. Później Drohiczyn wrócił w ręce wielkich książąt litewskich. Już w 1409 r. Witold – wielki książę litewski – uposażył konwent franciszkanów drohiczyńskich, istniejący tu od schyłku XIV w. W 1443 r. Litwini ponownie oblegali Drohiczyn. Bolesław – książę mazowiecki – zmuszony został do zawarcia rozejmu, a następnie do sprzedaży Ziemi Drohiczyńskiej Kazimierzowi Jagiellończykowi – wielkiemu księciu litewskiemu – za sumę 6 tys. kop szerokich groszy praskich.

Stale następował rozwój miasta, a w 1409 r. wzmiankowany jest już wójt drohiczyński, który sądził mieszczan według prawa chełmińskiego. W 1444 r. Drohiczyn wymieniono wśród 15 ważniejszych miast Litwy, którym Kazimierz Jagiellończyk pozwolił na wolny handel. Miejskie prawo magdeburskie otrzymało miasto w 1498 r. od wielkiego księcia Aleksandra Jagiellończyka. Władca objął wówczas tym prawem wszystkich mieszkańców, zarówno Lachów, czyli Polaków, jak i Rusinów, bowiem dotąd mieszkali oni osobno w dzielnicach Lackiej i Ruskiej i zarządzili się odrębnymi prawami. Jednocześnie miasto otrzymało prawo do odbywania czterech jarmarków rocznie, a magistrat czerpał dochody z jatek, postrzygalni sukna i łaźni. Miasto było bogato uposażone w ziemię – posiadało 126 włók (przeszło 2 tys. ha), z których 44 znajdowały się na Ruskiej Stronie za Bugiem. We wschodniej dzielnicy miasta, na tzw. Kramczewskiej Górze, funkcjonowała cerkiew Świętej Trójcy. W 1500 r. Aleksander Jagiellończyk wyposażył ją w prawo pobierania 6 tzw. rączek miodu. W 1503 r. nadał jej dwie włóki i sześć morgów ziemi. Aleksander Jagiellończyk przez fundację głównej cerkwi Drohiczyna, pod tym samym wezwaniem co i kościół katolicki, tj. Świętej Trójcy, dążył do wyrównywania różnic między mieszczanami różnych wyznań i nacji.

Drohiczyn był stolicą województwa podlaskiego, istniejącego w latach 1513-1795, składającego się od 1569 r. z trzech ziem: bielskiej, drohiczyńskiej i mielnickiej. Odbywały się tu sejmiki

ziemskie, działały sądy grodzkie i ziemskie. Drohiczyn, będąc królewszczyzną, stanowił też centrum niedużego starostwa drohiczynskiego. Należały do niego wsie: Rogawka, Czarna Wielka i Mała oraz Wólka Zamkowa.

W 1554 r. król Zygmunt August uwolnił miasto od niektórych opłat. Mieszczanie drohiczynscy, po unii lubelskiej i po przyłączeniu Podlasia do Korony Polskiej w 1569 r., zostali zwolnieni z licznych podatków litewskich: prętowego, morgowego, grobelnego i brzegowego, a król Stefan Batory zaznaczył, że „z ról wedle dawnego zwyczaju: na Stronie Lackiej z włóki po gr 50 polskich, a z Strony Ruskiej dla podlejszych gruntów po 37 1/2 gr płacić do skarbu mego będą powinni”. Już w 1517 r. w mieście zbudowano most na Bugu. Oprócz cechu krawców i postrzygaczy, założonego w 1565 r., w mieście działała konfraternia kupiecka. W 1570 r. było tutaj 37 szewców, 13 krawców, pięciu kuśnierzy, dwóch postrzygaczy oraz pięciu kowali i dwóch mieczników. W 1576 r. pod miastem czynnych było dziewięć młynów wodnych, a w mieście mieszkało 77 rzemieślników. W 1580 r. w Drohiczynie było 328 domów i 2 tys. mieszkańców.

Działalność zakonów rzymskokatolickich zapoczątkowana została w Drohiczynie przez braci Dobrzyńskich w 1237 r. Kontynuowali ją franciszkanie, mający tu swój kościół i konwent od schyłku XIV w. do 1832 r. Wojewoda podlaski Wojciech Niemira ufundował jeszcze klasztor i kościół pp. benedyktynek, które zostały sprowadzone w 1623 r. z Torunia. W 1654 r. z inicjatywy archidiakona pułtuskiego i proboszcza drohiczynskiego ks. Pawła Jędrzeja Petrykowskiego powstała w Drohiczynie rezydencja oo. jezuitów, przekształcona potem w Kolegium Jezuickie, działające tu aż do kasaty zakonu w 1773 r. Już w rok później (1774) przybyli do Drohiczyna pijarzy, żeby z ramienia Komisji Edukacji Narodowej prowadzić Szkołę Podwydziałową.

Działalność tych zakonów, różnorodna ze względu na charyzmaty każdego z nich, odcisnęła trwałe ślady na parafii drohiczynskiej i duchowości całego Podlasia. Jezuici, a po nich pijarzy, prowadzili w Drohiczynie parafię Trójcy Przenajświętszej (1661-1845). Ich działalność na polu oświaty (Kolegium Ojców Jezuitów, Szkoła Podwydziałowa Pijarów, szkoła średnia dla dziewcząt



przy klasztorze benedyktynek, Nowicjaty Zakonne, Studentat Franciszkański), kultury (muzyka, sztuka, teatr, nauka, krasomówstwo), reedukacji (rehabilitacja kobiet upadłych przy klasztorze pp. benedyktynek), miłosierdzia (u furt klasztornych żywiono setki biednych w latach głodu), stanowiła trwały wkład nie tylko w kulturę Podlasia, ale i całej Rzeczypospolitej.

W XVII w. osiedlili się w Drohiczynie unicy bazylianie, którym Ciecierscy ufundowali kościół i klasztor pw. Trójcy Świętej.

Na przełomie XV i XVI w. na Ruskiej Stronie za Bugiem powstał klasztor prawosławnych mnichów. W zespole klasztornym główną świątynią była cerkiew Przemienienia Pańskiego – Spasa. Prócz niej do klasztoru należała również cerkiew parafialna pw. św. Eliasza. W 1563 r. zbudowano cele mnisze. W pierwszej poł. XVII w. o prawo posiadania tego monasteru toczyła się walka między unitami a nieunitami. W 1636 r. komisarze królewscy przekazali klasztor dyzunitom. Prawo jego posiadania potwierdził prawosławnym król Władysław IV 22 maja 1640 r. Przy cerkwi działało Bractwo Przemienienia Pańskiego. Prawa bractwa oraz zezwolenie na budowę przy monasterze przytułku i szpitala nadał 30 kwietnia 1645 r. król Władysław IV. Dnia 3 lipca 1652 r. szlachcic ziemi drohiczyńskiej, Hieronim Chalecki, skarżył przed sądem grodzkim ihumena monasteru św. Spasa o spowodowanie rozruchów i wystąpień przeciwko religii katolickiej i narodowi polskiemu, utrzymywanie kontaktów z Bohdanem Chmielnickim – przywódcą Kozaków, organizowanie procesji i manifestacji fetujących zwycięstwa hetmana kozackiego. Antypolskie demonstracje zostały rozpędzone przez hufiec wojewody podlaskiego. 7 czerwca 1659 r. król Jan Kazimierz potwierdził dawne prawa klasztoru Przemienienia Pańskiego. Kolejne królewskie potwierdzenia otrzymał monaster 28 marca 1670 i 24 marca 1676 r. Jan III zwolnił dobra klasztorne od opłat z łowienia ryb w Bugu, mielenia zboża w młynach, od drew w lasach.

W 1656 r. miasto zostało zniszczone przez Tatarów, a w 1657 r. wojska szwedzkie, kozackie i siedmiogrodzkie przez 18 tygodni pustoszyły Drohiczyn. Książę siedmiogrodzki Rakoczy całkowicie spalił miasto i zamek drohiczyński. Kościół farny Trójcy Przenajświętszej, klasztor i kościół benedyktynek pw. Wszyst-

kich Świętych, monaster zabuski wraz z cerkwią św. Spasa również spalono. W 1662 r. miasto liczyło zaledwie 680 mieszkańców i nie odzyskało nigdy swej świetności, choć nadal było stolicą województwa podlaskiego i siedzibą sądów i szkół.

Sejm Rzeczypospolitej w 1678 r. ze względu „na bardzo спустoszałe miasto sądowe i portowe Drohiczyn, w którym się sejmi-ki i sądy odprawują, chcąc one przyprowadzić do należytego stanu pozwala wszelkiego narodu i wyznania ludziom osiadać i domy stawiać, handle prowadzić, trunki szykować, robić lub skądinąd przywozić” uwalnia również na lat 4 od podatków. Ustanowił też dwutygodniowy jarmark rozpoczynający się od niedzieli Świętej Trójcy, gdy w Drohiczynie odbywały się licznie odwiedzane odpusty przy kościele farnym i kiermasze cerkiewne przy monasterze prawosławnym.

W 1775 r. , gdy starostwem zarządzał Aleksander Ossoliński, taryfa podymnego wymieniła w mieście 236 domów. Istniała wtedy wielka dysproporcja między dzielnicami Lacką i Ruską, bo na Ruskiej Stronie znajdowało się jedynie 30 drewnianych domów i monaster z cerkwią św. Spasa. 15 października 1776 r. król Stanisław August dał na ręce starosty drohiczyńskiego Jana Ossolińskiego przywilej na zaprowadzenie 12 dorocznych jarmarków w Drohiczynie.

III rozbiór Polski podzielił miasto: część położona na lewym brzegu Bugu znalazła się w austriackiej Nowej Galicji, część prawobrzeżna – w Prusach Nowowschodnich (30 km w górę rzeki, koło miasteczka Niemirów w 1795 r. spotkały się granice trzech rozbiorów) . Od 1795 r. funkcjonowały dwa miasta o nazwie Drohiczyn. W 1807 r. mocą traktatu tylżyckiego miasto prawobrzeżne znalazło się w Imperium Rosyjskim, a w 1809 r. lewobrzeżna część miasta znalazła się w granicach napoleońskiego Księstwa Warszawskiego. W 1805 r. pożar, a w 1813 r. powódź zniszczyły lewobrzeżną część miasta, którą w 1863 r. przekształcono w wieś pod nazwą Ruska Strona, jednak większość mieszkańców przeniosła się na skraj gruntów i założyła wieś Góry.

Do 1842 r. funkcjonował powiat drohiczyński, włączony później do bielskiego. Miasto położone na peryferiach Imperium Rosyjskiego i Kongresówki, oddalone od kolei i dróg, nie rozwija-

ło się. Zamierało jako centrum religijne. Rząd kolejno kasował i zamykał katolickie klasztory: bazylianów (1828), franciszkanów (1832), pijarów (1845), benedyktynek (1856). W dawnym kościele bazylikańskim urządzono cerkiew prawosławną. W czasie gdy zlikwidowano katolickie domy zakonne, prowadzono budowę (od 1835) nowego klasztoru prawosławnego z oratorium św. Barbary. Placówce nadano antypolski charakter. W 1842 r. decyzją władz i to zgromadzenie zakonne rozwiązano.

Prawobrzeżna część miasta w 1900 r. liczyła 2 tys. mieszkańców. Drohiczyn w 1921 r. należał do pow. bielskiego i liczył 287 domów, 1972 mieszkańców (1171 Polaków, 687 Żydów, 114 Rusinów). Społeczeństwo borykało się z odbudową zabytkowych kościołów – benedyktynek i franciszkanów oraz jezuickiego Collegium Nobilium. Od 1919 r. w gmachach pofranciszkańskich prowadziło działalność państwowe gimnazjum im. J. I. Kraszewskiego. W zespole jezuickim ulokowane zostało Mniejsze Seminarium Duchowne powstałej w 1925 r. diecezji pińskiej.

W 1939 r. rzeka Bug stała się granicą niemieckiej Generalnej Guberni i sowieckiej Zachodniej Białorusi. Miasto i okolice nadbużańskie były świadkami tragedii ludzi przekraczających nielegalnie granicę. Sowietów zmusili do wysiedlenia ludność z pasa przygranicznego, nakazali rozbiórkę znajdujących się tam domostw i przeniesienie ich poza teren miasta. Zamknięto świątynie. W kościele farnym Trójcy Przenajświętszej urządzono stajnię, w kościele pobazylikańskim św. Mikołaja – rzeźnię, w kościele pobenedyktyńskim – żołnierski szalet, w kościele pofranciszkańskim – śmietnik. Zniszczono cenne zabytkowe wyposażenie kościołów. W mieście i okolicy wzniesiono bunkry fortyfikacji. Samą osadę pozbawiono praw miejskich.

1 sierpnia 1944 r. 65 Armia I Frontu Białoruskiego dowodzona przez gen. Pawła Batowa wkroczyła do miasta. W trakcie działań wojennych zniszczono 61 gospodarstw indywidualnych i 62% zabudowy miasta Drohiczyzna.

W latach okupacji, a także po wojnie w okolicy działało zbrojne podziemie – oddział Armii Krajowej „Szumnego”, Narodowych Sił Zbrojnych „Tatara”, „Młota” i „Kruka”. Przed referendum w czerwcu 1946 r. Drohiczyn zaliczony został przez władze

komunistyczne do dziesiątki najbardziej zagrożonych gmin i otrzymał na każdy obwód referendum oddział wojska składający się z 20 żołnierzy i jednego oficera. W 1946 r. zamieszkiwało tu jedynie 1600 osób. W 1948 r. przywrócono osadzie prawa miejskie.

W 1950 r. dla pozostałej w Polsce części diecezji pińskiej, w zabudowaniach pojezuickich w Drohiczynie umieszczono siedzibę biskupią, kurię, sąd, a później seminarium duchowne.

5 czerwca 1991 r., w czasie papieskiej celebry na białostockich błoniach, Ojciec Święty Jan Paweł II utworzył diecezję drohiczyńską, należącą do Metropolii Białostockiej. W stosunku do wcześniejszej struktury została ona powiększona o cztery dekanaty z diecezji siedleckiej.

Największym wydarzeniem w dziejach Drohiczyna stała się wizyta apostolska Piotra naszych czasów – w historycznej stolicy Podlasia 10 czerwca 1999 r. Nabożeństwo Ekumeniczne na błoniach drohiczyńskich, wezwanie do jedności i miłości skierowane przez Jana Pawła II do chrześcijan i wszystkich wierzących w Boga, spięło złotą klamrą dzieje tego miasta.

*dr Józef Marozek*